

Walenty Wójcik

Dwadzieścia pięć zeszytów "Communicationes" Papieskiej Komisji do Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 25/3-4, 276-280

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w artykule tym występują na pierwszym miejscu 6 kanony, które mają zastosowanie do wszelkiego rodzaju reskryptów, łącznie z przywilejami i dyspensami. Te dwa rodzaje reskryptów mają każdy z osobna po kilka kanonów szczegółowych, które odróżniają je w schemacie przez podtytuły: „De privilegiis” i „De dispensationibus”. Oba podtytuły mają po prostu charakter wskazujący, a celem ich jest jedynie większa jasność układu w kodeksie.

ks. Edmund Przekop

Dwadzieścia pięć zeszytów „Communicaciones” Papieskiej Komisji do Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego

Kanonista badający normy kodeksu obowiązującego od 1918 r. doświadcza, jak podstawowe znaczenie posiadają *Fontium annotationes* oraz *Codicis Iuris Canonici Fontes*. Kanon 6 stwierdza najpierw, że nowy kodeks na ogół zatrzymał dawną karność Kościoła, choć wprowadził potrzebne zmiany. Dlatego w myśl zasady ciągłości prawa kanony, które w całości lub w części podają prawo dawne, trzeba tłumaczyć zgodnie z tradycyjną interpretacją. W wątpliwości, czy kanon różni się od dotychczasowych przepisów, nie należy odstępować od dawnego prawa. Pomocą dla prac interpretacyjnych w oparciu o dawne prawo są zbiory źródeł kodeksu, których wydanie zapoczątkował kard. P. Gasparri. Obejmują one w układzie chronologicznym uchwały soborów powszechnych, akta biskupów rzymskich oraz kongregacji, trybunałów i urzędów kurii rzymskiej¹.

Pomocą w interpretacji nowego kodeksu będą również informacje o pracach komisji rewidującej obowiązujący kodeks. Komisja ta działa już kilkanaście lat. Redakcja nowych kanonów spoczywa na barkach 89 konsultorów — kanonistów z całego świata². Zazwyczaj przez 8 miesięcy każdego roku odbywają się kolejno przeważnie tygodniowe posiedzenia grup konsultorów. Wśród dyskusji nad opracowywanymi projektami powstaje nowe prawo. Obserwowanie „*iter iuris nascentis*” ułatwia zrozumienie tekstu ostatecznie ustalonego. Dlatego podczas kongresu kanonistów, zwołanego w 50-lecie obowiązującego kodeksu

¹ Por. „Proemium” w *Codicis Iuris Canonici fontes*, vol. I, Romae 1926 s. V—VI.

² Według *L'Annuario Pontificio 1981* s. 1071—1073 było członków komisji 20 a konsultorów 89. Ostatnio powołał Ojciec św. 38 nowych członków komisji. Prace nad rewizją prawa kanonicznego dobiegają końca. W dniu 20 X br. zbiera się po raz ostatni plenarna sesja komisji, po czym przyjęty tekst zreformowanego kodeksu zostanie przekazany Ojcu św. Będzie mógł on jeszcze nanieść zmiany. Następnie dokona promulgacji nowego kodeksu i ustali termin wejścia w życie zawartych w nim norm. *Tygodnik Powszechny XXXV (1981) nr 34* s.

wyrażono życzenie, aby komisja ogłaszała informacje o postępujących pracach. Podobne głosy docierały także skądinąd. Prezes komisji kard. P. Felici zapowiedział, że informacje będą ogłaszane nie w periodycznym wydawnictwie, ale w zeszytach ukazujących się w razie potrzeby. Okazało się, że wystarczyło materiału do publikowania w periodyku ukazującym się regularnie w każdym półroczu w objętości rocznej przeważnie od 200 do 300 stronice dużej ósemki. Tylko pierwszy rocznik 1969 miał 422 i 1972 — 192 stronice. Natomiast 1977 — 393 stronice, 1979 — 362, 1980 — 469, I zeszyt 1981 — 252. Razem w 12 i pół rocznikach i w 25 zeszytach ogłoszono materiały na 3489 stronicach. Średnio wypada więc na 1 zeszyt 139, 56 a na rocznik 279 stronice.

Wbrew pierwotnym zamiarom, aby publikować tylko akta komisji, już od II rocznika dołączano wyjątki z akt Pawła VI, Jana Pawła I i Jana Pawła II oraz wyjątki z akt Stolicy Ap. Teksty te dotyczą celu i prac komisji. Stanowią więc źródło ale nie do prawa kodeksowego, które obowiązuje i zostanie w części uchylone, lecz do prawa obecnie tworzonego, które obowiązuje od razu i znajduje się w zrewidowanym kodeksie. Doszły też „documenta” związane z działalnością komisji. Przyjrzymy się po kolei poszczególnym działom periodyku.

Na wstępie zamieszczono w 6 zeszytach teksty okolicznościowe jak program pracy — „propositum et mens”, życzenia jubileuszowe dla Pawła VI, list kard. sekretarza stanu do kard. prezesa komisji, życzenia na 10-lecie periodyku, powitanie Jana Pawła II oraz podziękowanie tegoż papieża dla kard. prezesa komisji. Teksty te mają znaczenie przejściowe.

Poza trzema wszystkie zeszyty posiadają dział „ex actis” rządzącego papieża. Razem obejmuje ten dział 439 stronice czyli blisko 13% całości. Wchodzi doń 7 konstytucji, 10 listów apostolskich, 1 instrukcja, 1 adhortacja oraz 56 przemówień. Publikowane one były w *Acta Apostolicae Sedis* i w *L'Osservatore Romano*. Przy 3 aktach, w tym 2 konstytucje i 1 przemówienie, nie podano miejsca publikacji. Wśród aktów ustawodawczych spotykamy najpierw konstytucje: o wyborze papieża, o reorganizacji kurii rzymskiej, o rządach zastępczych w diecezji Rzymu, o bierzmowaniu, o namaszczeniu chorych, o modlitwie brewiarzowej i o uczelniach katolickich. Następnie mamy listy apostolskie wydane „motu proprio”: o wielku kardynałów, o radzie „pro laicis”, o radzie „iustitia et pax”, o radzie do spraw rodziny, o włączeniu kancelarii apostolskiej do sekretariatu stanu, o używaniu paliusza, o odnowie opactw udzielnych, o duszpasterskim emigrantów, o zniesieniu tonsury i święceń niższych, o diakonacie, o małżeństwach mieszanych i o procesach małżeńskich. Dochodzi instrukcja „de secreto pontificio” i adhortacja: w 5 lat po Vaticanum II. W grupie przemówień wyróżniają się enuncjacje papieża na rozpoczęcie roku sądowego Roty Rzymskiej. Poruszane są w nich tematy z eklezjologii,

duszpasterstwa, teorii prawa, ustawodawstwa małżeńskiego i procedury sądowej. Problemy prawne rozwijali papieże także w przemówieniach do kardynałów, do członków synodu biskupów, do uczestników kongresów prawa kanonicznego, do grup prawników świeckich, do uczestników kursu „renovationis canonicae”, do biskupów przybywających z wizytą „ad limina” itp. Materiał prawny zawierają przemówienia papieskie w bazylice watykańskiej, do duchowieństwa i do ogółu wiernych. Akta papieża stanowią ważne źródło prawa zrewidowanego po Vaticanum II. Podają naświetlenie problemów kanonistycznych oraz nowe normy. Zawierają świeże myśli, dotyczące rozwoju prawa kanonicznego. Charakterystyczna jest wielka ilość wyjątków z przemówień. Żywe słowo papieża ingeruje do tworzącego się prawa. Rzecz jasna, że dobór tekstów nie jest pozbawiony subiektywizmu redaktora. Enuncjacje papieskie stanowią ważny czynnik w interpretowaniu nowych norm.

W czterech zeszytach: z 1969, 1972, 1974 i 1980 znajdujemy dział „ex actis Synodi Episcoporum”. Razem obejmuje on tylko 60 stronicy czyli 1,7%, tj. 56 część całości. Są to relacje wygłoszone podczas plenum Synodu Biskupów przez prezesa komisji. Dotyczą one postępów prac rewizyjnych nad kodeksem. Dodana jest dyskusja ojców synodu nad słyszaniem sprawozdaniem. Jedyne zeszyt z 1980 r. podaje jeszcze relację o pracach Sygnatury Apostolskiej na odcinku spraw małżeńskich, oraz sprawozdanie o prawie rodziny w schemacie nowego kodeksu. Na ogół chodziło o zaspokojenie ciekawości ojców synodu i o usłyszenie od nich uwag, które można byłoby wykorzystać w dalszych pracach. Ostatnie relacje podkreślają troskę trybunału Sygnatury i dzisiejszego ustawodawcy o dobro rodziny chrześcijańskiej. Cały ten dział „Communicationes” ma raczej znaczenie przejściowe.

We wszystkich zeszytach poza dwoma pierwszymi publikowane są akty prawodawcze dykasterii kurii rzymskiej. Obejmują one 447 stronicy czyli okrągło 13% całości. Pochodzą od 16 kongregacji, sekretariatów, komisji i trybunałów. Najwięcej, gdyż 17 aktów, wydała kongregacja „pro doctrina fidei”, 14 — komisja do interpretacji uchwał Vaticanum II, 8 — kongregacja „pro cultu divino”, 6 — Sygnatura Apostolska, po 5 — kongregacje „pro sacramentis” i „pro religiosis”, po 4 — kongregacje „pro institutione catholica” i „pro clemicis”, po 3 — „pro episcopis” i sekretariat dla jednościi chrześcijan. Reszta — po 1 lub 2 aktach. Dobór tekstów dokonywany był pod kątem reformy prawa kanonicznego. Wydaje się, że podobnie jak zbiór *Codicis Iuris Canonici fontes* nie jest to dokumentacja kompletna. Redaktorowi chodziło raczej o wytyczne w dziele reformy. Stąd podano najwięcej rozstrzygnięć w sprawie doktryny wiary i wyjaśnień wątpliwości, jakie nasuwały teksty przyjęte przez Vaticanum II. Niemal połowa z tej liczby przypada na problemy kultu Bożego. Teksty dykasterii kurii rzymskiej ogłaszano według chrono-

logii ukazywana się ich. Będą więc łatwe do odszukania przy interpretowaniu kanonów przyszłego kodeksu.

Zgodnie z oczekiwaniem wszystkie zeszyty zawierają dział „Acta commissionis”. Obejmuje on 2096 stronicy czyli około 60% całości. W dziale tym wyróżnić można najpierw informacje dotyczące składu i toku prac komisji rewizyjnej. Następnie, zasady dotyczące samej reformy kodeksu, systematyki materiału prawnego, terminarzy prac, prowizorycznego indeksu generalnego, listów urzędowych itp. Istotne znaczenie mają teksty przedstawiające „coetuum studiorum labores”. Najpierw podawano ogólne sprawozdania z posiedzeń grup konsultorów i zarysy wprowadzanych reform. Pod koniec przystąpiono do drukowania protokołów z posiedzeń poszczególnych zespołów. Dzielono przy tym księgi kodeksu czy całości tematowe na części. Najwięcej, gdyż 13 tekstów poświęcono tematowi „De lege Ecclesiae fundamentali”, 9 tekstów — „de institutis perfectionis”, 6 — „de matrimonio”, „de sacramentis” i „de iure poenali”, 3 — „de procedura administrativa” i „de populo Dei”, po 2 — „de clericis”, „de locis et temporibus sacris”, „de magisterio Ecclesiae”, „de iure patrimoniali Ecclesiae” i „de processibus”, po 1 — „de sacra hierarchia”, „de laicis”, „de cultu divino”, „de personis physicis et moralibus”, „de tutela iurium”, „canones praeliminares”, „normae generales” i „de iudicio criminali”. Uderza przede wszystkim, że nie publikowano od początku protokołów z posiedzeń grup konsultorów. Zawarte w nich materiały, jak argumentacje, dyskusje, głosowania, sprzeciwy itp. posiadają znaczenie dla zrozumienia uchwalonych schematów, uwypuklają myśl i tendencję tekstu prawnego. Pożyteczne byłyby sprawozdania relatorów z odpowiedzi i z wotów, jakie nadsyłał konsultorzy przed poszczególnymi posiedzeniami. Tak samo pouczające są uwagi członków komisji oceniające poszczególne kanony schematów. Umieszczenie tych materiałów rozszerzyłoby rozmiary półrocznika. Dostarczyłoby jednak ważnych tekstów do badań naukowych.

Na uwagę zasługuje również dział „documenta”. Obejmuje on w 19 zeszytach 221 stronicy czyli stanowi około 6,4% całości. Są to raczej materiały objaśniające i publicystyczne a nie dokumenty w ścisłym znaczeniu. Dział ten zawiera przede wszystkim kilkanaście przemówień i wykładów prezesa komisji kard. P. Felici. Wygłaszał on je na papieskich uniwersytetach rzymskich, na uniwersytetach włoskich poza Rzymem oraz na zebraniach towarzystw kanonistów w Austrii, Kanadzie i w Stanach Zjednoczonych. Dotyczyły one informacji o opracowywanym nowym kodeksie oraz specjalistycznych tematów prawnych. Poza tym są teksty przedstawiania przez prezesa komisji dziennikarzom nowych aktów prawodawczych Stolicy Ap., nowych wydawnictw soborowych i kanonistycznych jak np. „Miscellanea in honorem R. Bidagor” itp. Mamy też wykład o stanie prac rewizyjnych wygłoszony przez sekretarza komisji R. Bidagora w Instytucie Katolickim w Paryżu, relację nowego sekretarza R. J. Castillo Lara i za-

stępcy sekretarza W. Onclina. Niektóre wydawnictwa jak np. „Acta conventus internationalis canonistarum” preezntował P. Ciprotti. Materiały te mogą być pomocne przy badaniu historii nowej kodyfikacji oraz przy ocenie stanu badań nad poszczególnymi problemami.

W końcu zeszytów spotykamy rubrykę „Notitiae”. Jest to właściwie zwięzła kronika zmian w Komisji rewizyjnej. Obejmuje nominacje członków i konsultorów, ich awanse i zgony. Ostatnia notatka dotyczy śmierci kard. S. Wyszyńskiego. Zeszyty kończące poszczególne roczniki zawierają „indices” — wykazy osób i rzeczy.

Mimo przestrzegania przez redakcję półrocznika wytycznych przyjętych na początku pracy widoczna jest ewolucja w zamieszczaniu materiałów. Wpłynęły na to zapewne głosy krytyczne czytelników. Ostatnie 5 roczników zwiększyło swą objętość od 50 do 100%. Przybyły cenne sprawozdania z posiedzeń poszczególnych zespołów studyjnych. Szkoda, że od początku nie podawano tych materiałów. Doręczano je tylko członkom i konsultorom komisji. „Communicationes” dają jednak jakiś obraz prac komisji do rewizji kodeksu. Następnie, dostarczają bieżących źródeł do nowego prawa. Uzupełniają źródła dawnego prawa, zebrane w *Codicis Iuris Canonici fontes*. Dlatego też będą pomocą przy objaśnianiu norm przyszłego kodeksu.

Bp Walenty Wójcik

Refleksje z pierwszego dnia

IV Międzynarodowego Kongresu Kanonistów we Fryburgu

Tematem ogólnym IV Międzynarodowego Kongresu Prawa Kanonicznego we Fryburgu Szwajcarskim były podstawowe uprawnienia chrześcijan w Kościele i w społeczeństwie. W dniu 6 października o godz. 9.30 dokonano uroczystego otwarcia tego Kongresu całym szeregiem przemówień poprzedzonych pomysłowo i z dobrym gustem dobranymi występami miejscowego zespołu muzycznego.

Zasadnicze prace rozpoczął główny organizator III Kongresu z Pampeluny, prof. Petro Lombardia, swym referatem wprowadzającym, w którym wykazał, jak historycznie narastało w nauce kościelnej zainteresowanie podstawowymi uprawnieniami człowieka. Szczególny zaś impuls do tego dała dyskusja nad kościelnym prawem fundamentalnym podjęta przy okazji prac dotyczących rewizji prawa kanonicznego.

Autor zwrócił uwagę na dokumenty Soboru Watykańskiego II traktujące ten problem jako potrzebę obecnych czasów. Uczynił to tym lepiej, że przedstawił najpierw poprzednie wypowiedzi i sformułowania Magisterium kościelnego. Na tym tle nie trudno zrozumieć potrzebę jasnego naświetlenia wzajemnego stosunku podstawowych uprawnień człowieka do uprawnień wiernych w Kościele. Bardzo słusznie podkreśla tutaj autor, że podstawowym elementem w obydwu wy-